

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לב"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תשדמ

ערב שבת-קודש

פרשת בראשית

כ"ה בתשרי ה'תשס"ט

שנת הקהל

יוצא-לאור על-ידי

מכון ליובאוויטש שעל-יד

צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו — המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ"ה בתשרי ה'תשס"ט – ב' במרחשוון ה'תשס"ט

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	כ"ה בתשרי	הלי מעשר... בפרקים אלו. פרק א-ג.	הלי מכירה פרק כג.	מ"ע קכז.
ש"ק	כ"ו בתשרי	פרק ד-ו.	פרק כד.	מ"ע קכז.
א'	כ"ז בתשרי	פרק ז-ט.	פרק כה.	מ"ע קכז.
ב'	כ"ח בתשרי	פרק י-יב.	פרק כו.	מ"ע קכז.
ג'	כ"ט בתשרי	פרק יג-יד. הלי מעשר שני ונטע רבעי... בפרקים אלו. פרק א.	פרק כז.	מ"ע קכז. ככח. מל"ית קנב.
ד'	ל' בתשרי	פרק ב-ד.	פרק כח.	מל"ית קנ. קנא.
ה'	א' במרחשוון	פרק ה-ז.	פרק כט.	מל"ית קמא. קמב. קמג.
ו'	ב' במרחשוון	פרק ח-י.	פרק ל.	מ"ע קיט.

זמני השבוע *

צאת הכוכבים	שקיעת החמה***	מנחה גדולה	חצות היום והלילה	סוף זמן ק"ש	זריחת החמה	זמן ציצית ותפילין	עלות השחר***		תאריך
							72 ד' לפני הזריחה	120 ד' לפני הזריחה	
5.22	4.57.1	11.54	11.25	8.36	5.58	5.01	4.39	3.52	ו', כ"ה בתשרי
5.21	4.56.1	11.54	11.24	8.37	5.59	5.01	4.40	3.53	ש"ק, כ"ו בתשרי
5.20	4.55.1	11.54	11.24	8.37	5.59	5.02	4.41	3.54	א', כ"ז בתשרי
5.19	4.54.1	11.54	11.24	8.37	6.00	5.03	4.41	3.54	ב', כ"ח בתשרי
5.18	4.53.2	11.54	11.24	8.38	6.01	5.04	4.42	3.55	ג', כ"ט בתשרי
5.17	4.52.3	11.54	11.24	8.38	6.02	5.04	4.43	3.56	ד', ל' בתשרי
5.16	4.51.4	11.54	11.24	8.39	6.02	5.05	4.43	3.57	ה', א' במרחשוון
5.16	4.50.5	11.54	11.24	8.39	6.03	5.06	4.44	3.57	ו', ב' במרחשוון

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטיין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת		ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש
4:21	5:33	4:36	5:35	4:26	5:33	4:39	5:36	4:33	5:30
4:15	5:27	4:29	5:29	4:19	5:27	4:33	5:30	4:33	5:30

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

www.chabad.org.il אינטרנט: ISSN 0793-7474 דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

בתוך החושך כבר נמצאת "רוחו של מלך המשיח"

הכוונה הנסתרת בסיפור על אדמו"ר הצמח-צדק שהרבה במאמרי חז"ל ואדמו"ר מהר"ש שגילה את המדרש תמורת צעצוע... • כאשר נמצאים בזמן חושך ותוהו ובוהו ניתן לחשוב שיש להתחיל רק במעט אור • התחלת העולם מיד עם "רוחו של משיח" באה להורות, כי ניתן להאיר את העולם באור האלקי הנעלה ביותר - על-ידי אור פנימיות התורה • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

- עניינו של שבת הוא אמנם תענוג, כידוע³ החילוק שבין שבת ליום-טוב, שיום-טוב עניינו שמחה ("מועדים לשמחה") ושבת עניינו תענוג, אבל אף-על-פי-כן, גם בשבת ישנו עניין השמחה, אלא שהשמחה כלולה בעונג⁴.

(וסיים כ"ק אדמו"ר: :) יעזור השם יתברך שהשמחה דשבת בראשית תאיר בכל שבתות השנה, ומשבתות השנה - שמהם מתברכין כולהו יומין⁵ - תומשך השמחה גם בימות החול דכל השנה.

א. ידוע הפתגם¹ שסיפר כ"ק מ"ח אדמו"ר בשם הצמח-צדק: "ווי מ'שטעלט זיך אָוועק שבת בראשית אָזוי גייט אָוועק אויף דעם גאַנצן יאָר" (כפי שנעמדים בשבת בראשית כך הולך ונמשך על כל השנה).

כיוון שסיפרו וגילו לנו זאת - שייך הדבר גם אלינו.

ובכן: הברירה בידינו להמשיך שמחה על כל השנה כולה על-ידי השמחה עתה, בשבת בראשית².

הס"ת להיכל מתוך שמחה וריקוד, ולאחר שהכניסו הס"ת להיכל הורה להמשיך הריקוד, והורה לחזור ולהוציא הס"ת (שקראו בה) ולהמשיך לרקוד עמה (המו"ל).

(3) ראה סה"מ תש"ט ס"ע 130 ובהערת כ"ק אדמו"ר שם.

(4) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1090 הערה 31.

(5) זח"ב סג, ב. פח, א.

(1) ראה גם שיחת ש"פ בראשית תשי"א ס"ח. תשי"ב ס"א (תורת מנחם - התוועדויות ח"ב ע' 64. ח"ד ע' 109), ובהנסמן שם.

(2) יש לציין, שלאחר קריאת התורה וההפטרה, הורה כ"ק אדמו"ר שהחזן יאמר "יהללו" בניגון של יו"ט, וכניסו

כ"ק אדמו"ר ציוה לנגן ניגון שמחה באומרו:
"זאָגט אַ פּריילעכען ניגון".

* * *

ב. ידוע⁶ שהעבודה דכל השנה באופן ד"ויעקב הלך לדרכו⁷ מתחילה משבת בראשית, שבו מברכים חודש מרחשון, כשעומדים בסיומו של חודש תשרי, עליו נאמר במדרש⁸ "תשרי ותשבוק ותכפר כו".

- (כ"ק אדמו"ר חייך ואמר:) בתחילת נשיאותו של הצמח צדק, כאשר החסידים לא התרגלו עדיין לסגנון המאמרים שלו, שהיה רגיל להרבות במאמרי חז"ל (לא כסגנון המאמרים של אדמו"ר האמצעי שהיו רגילים לשמוע לפני זה), דבר שהקשה עליהם את חזרת המאמרים - הזכיר פעם הצמח צדק הלשון הנ"ל, "תשרי ותשבוק כו", ובעת ה"חזרה" התפלפלו ה"חוזרים" בפירוש ומקור לשון זה.

אדמו"ר מהר"ש היה אז ילד קטן כבן חמש או שש שנים, והיה כבר בקי במדרשי חז"ל כו'. וכששמע את דבריהם, נענה ואמר שזהו לשון המדרש. כששאלוהו היכן הוא מדרש זה - הנה לאחרי שהסכימו ליתן לו מה שביקש עבור זה, היה זה צעצוע מסויים... - הראה להם את דברי המדרש.

(והפטיר כ"ק אדמו"ר:) בסיפור זה כוונתי להזכיר בינתיים את שמותיהם של רבותינו נשיאינו⁹: אדמו"ר האמצעי, הצמח צדק ואדמו"ר מהר"ש!...

ומזה מוכן, שבפרשת בראשית שקורין בזמן שמתחילים העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו", ישנה הוראה הקשורה ושייכת להתחלת העבודה, כדלקמן.

ג. בהתחלת הפרשה נאמר¹⁰: "והארץ היתה תהו ובהו וחושך על פני תהום ורוח אלקים מרחפת על פני המים".

והנה אודות ד' הלשונות תהו ובהו חושך ותהום איתא בספרים¹¹ שהם כנגד ד' קליפות: ג' קליפות הטמאות לגמרי, וקליפת נוגה.

ולעומת זאת - על "רוח אלקים מרחפת על פני המים" אמרו חז"ל¹² "זה רוחו של מלך המשיח", שזהו גילוי נעלה ביותר, גילוי העצמות¹³.

ולכאורה תמוה ביותר: הייתכן שכאשר מדברים אודות קליפות - מזכירים בהמשך אחד אודות "רוחו של מלך המשיח"!!

וההסברה בזה - שכוונת הפסוק להדגיש שמבלי הבט על גודל החושך מצד הקליפות בכלל, ובפרט מצד ג' קליפות הטמאות לגמרי, צריך לידע שישנו כבר "רוחו של מלך המשיח",

- ועל דרך שמצינו במדרשי חז"ל¹⁴ בנוגע לחורבן בית המקדש, שתיכף ומיד נולד מושיען של ישראל -

אלא שצריכים רק לגלות זאת.

וגם עניין זה מודגש בהמשך הכתובים¹⁵: "ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור", ש"אור" מורה על עניין הגילוי, ובזה גופא - גילוי האור שנברא ביום הראשון שגנזו הקב"ה לעתיד לבוא¹⁶, שזהו תוכן הגילוי של "רוחו של מלך המשיח".

10 א, ב.

11 אוה"ת פרשתנו (כרך ג) עה"פ (תד, סע"א) - "עפ"מ"ש בוח"א ט"ז א', וביאור המאמר בספר אשל אברהם באריכות".

12 ב"ר פ"ב, ד. פ"ה, א.

13 ראה גם סד"ה בראשית ברא אלקים שנאמר בהתוועדות (לעיל ע' 129). וש"נ.

14 ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד. איכ"ר פ"א, נא.

15 א, ג.

16 חגיגה יב, א.

6 ראה גם שיחת יום שמח"ת תשי"א ס"א (תורת מנחם - התוועדות ח"ב ע' 47 ואילך), ובהנסמן שם.

7 לשון הכתוב - ויצא לב, ב.

8 ויק"ר פכ"ט, ח. וראה גם רשימות הצ"צ לתהלים (יהל אור) ע' ריט.

9 כנראה הכוונה בזה ע"ד האמירה "האיר פני כל המזרח עד שהוא בחברון", "כדי להזכיר זכות אבות" (תמיד רפ"ג. יומא כח, ב בפ"ש" - מירושלמי יומא פ"ג ה"א) - המו"ל.

ואז - "ויהי אור", שנעשה כן בפועל, "עם ווערט טאָקע בפועל ליכטיק", ועד לגילוי אור גדול ביותר - אור שהיה מאיר ביום הראשון.

ה. ועל-פי האמור לעיל (ס"ג) שהגילוי ד"רוחו של מלך המשיח" נעשה על-ידי "שני אלפים תורה", שהתחלתם מאברהם, עליו נאמר "יהי אור זה אברהם" - יש לבאר הוראה הנ"ל בפרטיות יותר, בנוגע לתורה:

וגילוי זה נעשה על-ידי התורה - כמובן מדברי המדרש¹⁷ "יהי אור זה אברהם", שבו מתחילים "שני אלפים תורה"¹⁸, ועל-ידו (היינו, על-ידי עניינו של אברהם, תורה) נעשה הגילוי ד"רוחו של מלך המשיח".

ד. וההוראה מזה בעבודת האדם: ישנם כאלה שמתיראים מפני גודל החושך, וטוענים שבמצב של התגברות החושך אי אפשר

כאשר לא מתפעלים מחושך העולם, אלא מכריזים "יהי אור", ומאירים את העולם באור פנימיות התורה - אזי "ויהי אור", שנעשה כן בפועל

בתורה יש גליא דתורה ופנימיות התורה: גליא דתורה - מלובשת בשכל אנושי, ומדברת אודות דברים גשמיים שמשיגים מהותם, מה שאין כן פנימיות התורה - שמדברת אודות עניינים שמשיגים רק מציאותם, וכללותה למעלה משכל אנושי.

וכשיוצאים להאיר את העולם באור התורה - ישנם הטוענים שאין להתחיל מיד גם עם פנימיות התורה, כיוון שצריך לילך בסדר והדרגה. ועל זה באה ההוראה מהתחלת פרשת בראשית - שבהתחלת העבודה, ובמצב של חושך הכי גדול, מתחילים מיד עם "רוחו של מלך המשיח", שעניינו בתורה הוא פנימיות התורה²⁰.

וזהו גם עניינו של אברהם - "יהי אור זה אברהם" - "אב רם", שכל הנעלם מכל רעיון²¹, היינו, שבתורה גופא הרי זה למעלה משכל אנושי, פנימיות התורה. וגם: "אברהם" הוא ב"מ"ם סתומה", ששייך ל"מאמר סתום"²², שזהו עניין פנימיות התורה,

להתחיל עם אור גדול, אלא עם אור מצומצם לפי ערך הזמן והמקום כו'.

ועל זה באה ההוראה מהתחלת הקריאה דפרשת בראשית - שלמרות שנמצאים בהתחלת העבודה (זה עתה הסתיים חודש תשרי ומתחילה העבודה דכל השנה), ולא עוד אלא ששורר תהו ובוהו חושך ותהום, מכל-מקום, מתחילים מיד עם "רוחו של מלך המשיח" - אור הכי נעלה, פנימיות השכינה שלמעלה ובהבדלה מעולמות, שאין העולמות יכולים לקבלו אפילו לא באופן מקיף - שדוגמתה בנפש האדם היא פנימיות הלב.

ומיד ממשיכים עם ההכרזה "יהי אור", היינו, שמבלי להתחשב במעמד ומצב העולם, אם הוא שייך לכך אם לאו, מכריזים "יהי אור זה אברהם", שמתחילים להאיר את העולם באור אלקי, כמו אברהם שפירסם אלקותו ית' בעולם גם לערביים¹⁹, מבלי להתחשב אם הם ראויים לכך אם לאו.

(17) ב"ר פ"ב, ג.

(18) ע"ז ט, א.

(19) ראה סוטה יו"ד, סע"א ואילך. ב"מ פו, ב. הובא בפרש"י עה"ת וירא יח, ד. כא, לג.

(20) ראה לקו"ת צו יז, א ואילך. ובכ"מ.

(21) ראה תו"א ר"פ לך לך. ובכ"מ.

(22) שבת קד, א.

חוצה אתי מר דא מלכא משיחא²⁴, שזוהי שלימות
כוונת הבריאה להיות לו ית' דירה בתחתונים²⁵.

(מהתוועדות ש"פ בראשית, מבה"ח וער"ח מרחשון ה'תשי"ג,
'תורת מנחם - התוועדויות' תשי"ג ח"א (ז) עמ' 130-133,
בלתי מוגה)

סתים דתורה²³.
וכאשר לא מתפעלים מחושך העולם, אלא מכריזים
"יהי אור", ומאירים את העולם באור פנימיות התורה
- אזי "יהי אור", שנעשה כן בפועל, שאור פנימיות
התורה מאיר בכל העולם כולו.
ועל-ידי זה זוכים להתגלות "רוחו של מלך המשיח"
בביאת המשיח בפועל ממש, כי, כשיפוצו מעינותיך

(23) ראה פרש"י שם. הובא ונתבאר בשל"ה בית הגדול בסופו
(לז, ב ואילך). וראה ספר הערכים חב"ד מערכת אותיות
התורה - מ"ם (ב) ס"ד (ס"ע קכד ואילך). וש"נ.

(24) אגה"ק דהבעש"ט (כתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ).
(25) ראה תניא פל"ו.

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

השלמות קיימת בתחילת הבריאה

העבודה לגלות את האור שבהעלם

לאחרי שנאמר "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" (שהקב"ה ברא את כל העולם ואת האדם, ונתן לאדם כוח לתקן את הבריאה) - נאמר "ורוח אלקים מרחפת על פני המים", "זה רוחו של מלך המשיח", שזוהי תכלית ושלמות הבריאה.

"משיח" - הוא תכלית השלימות במין האדם, למעלה אפילו מאדם הראשון, שהרי במשיח נאמר "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד", "מאד" אותיות "אדם", אלא שהצירוף ד"אדם" הוא על-פי טעם ודעת שבסדר השתלשלות, ואילו הצירוף ד"מאד" שנאמר במשיח הוא למעלה מטעם ודעת ולמעלה מסדר השתלשלות, וכפי שמצינו שיש סברא שנשמתו של משיח היא למעלה מנשמת אדם-הראשון אפילו כמו שהיה קודם החטא, כמוכא בלקוטי תורה שיר-השירים מכתבי האריז"ל.

וזהו החידוש שבכתוב, שמיד בתחילת בריאת העולם כפי שנברא חסר - נבראת כבר שלימות הבריאה, "רוחו של מלך המשיח".

וממשיך בכתוב "ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור" - שזהו האור שנברא ביום הראשון, שגנוז הקב"ה לעתיד לבוא, והיכן גנוז - בתורה. והעניין בזה:

גם כאשר האור הוא עדיין בהעלם - הרי זה על-דרך-משל לאבנים טובות ומרגליות הסגורים בתיבה, שאף שאי אפשר לראותם, מכל-מקום, כיוון שהם ברשותו, הרי הוא בשמחה. ועוד זאת, שביכולתו גם לגלות את האור, דכיוון ש"גנוז בתורה", הרי על-ידי לימוד התורה וקיום הוראותיה מגלים את האור, והיינו, שעל-ידי העבודה בתורה ומצוות בכל יום ויום, "כל יומא ויומא עביד עבדתיה", שבכל יום ויום ממלאים את העבודה הנדרשת ביום זה, אזי מסירים את כל ההעלמות וההסתרים, ועד שפועלים ש"לילה כיום יאיר", שההעלמות וההסתרים עצמם מתחילים להאיר, שזהו על-דרך עניין "זדונות נעשו לו כזכיות".

(תורת מנחם - התוועדויות תשט"ז חלק ראשון (טו) עמ' 190-192)

לגילוי המשיח נדרשת מסירות נפש

..כיוון שבשביל גילוי המשיח יש צורך בעניין של מסירות נפש דווקא, הרי מובן, שכללות עניין העבודה - שתכליתה הוא ביאת המשיח - צריכה להיות מתוך מסירות נפש. ...וזהו שאמרו רז"ל על הפסוק "ורוח אלקים מרחפת על פני המים", "זה רוחו של מלך המשיח" - שעניין רוחו של משיח ישנו כבר מתחילת הבריאה, כיוון שזוהי תכלית כוונת הבריאה. ולכן, כללות עניין העבודה, ובפרט בכל זמן משך הגלות, צריכה להיות מתוך מסירות נפש, היינו, להניח את עצמו הצדה, ולעבוד את ה' באופן של אתכפיא וקבלת עול - כי, לגילוי המשיח באים על-ידי מסירת נפש דווקא.

(תורת מנחם - התוועדויות תשי"ד חלק ראשון (י) עמ' 281)

סימנים מיוחדים בשולחן-ערוך אדמו"ר הזקן

עניינים נפלאים בסימנים קנה וקנו, שנכתבו בסגנון שונה ומיוחד מהשאר • על התלמידים לדעת היטב את תוכנם, המדבר בחשיבות קביעות עיתים לתורה שחרית וערבית • האיסור למנות את בני-ישראל, ומתי המניין גורם להשראת השכינה? • ומדוע בדורות האחרונים נהגו למנות את הבאים לבית-הכנסת דווקא בפסוק "הושיעה את עמך"?

אחד לפחות גם בערב.

בהתוועדות שבת-קודש פרשת משפטים תשכ"ט התבטא הרבי ('שיחות קודש' תשכ"ט כרך א' עמ' 353):

וכפי שרואים גם בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן קנ"ו - אשר בכלל, למרבה הצער, לא לומדים סימנים אלו [=כנראה הכוונה לסימנים קנ"ה-קנ"ו - מ.מ.ל.] - אשר למרות שנכתבו בקיצור, ישנם שם שלל הלכות וחידושים עם מראי מקומות יותר מאשר ישנם במקומות אחרים בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן.

ובהתוועדות ו' תשרי תשל"א ('שיחות קודש' תשל"א כרך א' עמ' 33) הזכיר הרבי את דברי חז"ל בסיום מסכת ברכות בעניין "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלוקים בציון", והוסיף:

וכפי שגם אדמו"ר הזקן מביא זאת בארוכה בשולחן ערוך שלו (אורח חיים סימן קנ"ה סעיף א) ובכמה מראי מקומות בנושא זה - כפי שדובר פעם בהרחבה כמה עניינים נפלאים שאדמו"ר הזקן שם

בספר 'החינוך והמחנך' (לקט הוראות בענייני חינוך מאת הרב חיים מרדכי אייזיק ע"ה חודקוב, עמ' 68), מופיע הקטע הבא:

"כדאי ללמוד עם התלמידים הלכות תלמוד תורה, לפחות המינימום שבקיצור שולחן ערוך. "כמורכן, על התלמידים להיות בקיאים בסימנים קנה-קנו בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן. בסימנים אלו מדובר אודות קביעת עיתים לתורה, פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית".

לפני כן נדפסה הוראה זו ב"כפר חב"ד" גליון 569 עמ' 42 בהוראת המקור - להוראה זו - מפורשת ובתוספת אי-אלו פרטים:

הרבי רוצה שהתלמידים - גם אלו שלא מתחנכים בישיבות - יהיו בקיאים בסימנים קנ"ה קנ"ו בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן. בסימנים אלו מדובר אודות קביעות עיתים לתורה - פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית. כ"ק אדמו"ר שליט"א ביקש להעיר שצריך למצוא פתרון לתלמידים המסיימים את לימודיהם לפנות ערב שילמדו פרק

נמנע מכפילת הלכות כדמצינו בשולחן אורח חיים סימנים קנה וקנו, ולאחר-מכן חוזר ומביאם בהלכות תלמוד תורה ובהלכות אונאה (בתוספת שינויים והוספות ממקום למקום).

מקור האיסור למנות יהודים

אחת ההלכות בסימן קנו שהרבי התייחס לנאמר בה וביאר בה מספר ביאורים - היא זו שבסעיף ט"ו:

"אסור למנות את ישראל אפילו אינו מתכוין רק להטיל גורל על איזה סכום ומספר ואפילו לדבר מצווה אלא מוציאים אצבעותיהם ומונים האצבעות".

בין מראי המקומות שצוינו על הגיליון ("ואף שאין ברור מי ציין את מראי המקומות אדמו"ר הזקן, או אחיו - המהרי"ל מיאנאוויטש בעל שו"ת שארית יהודה - אך על כל פנים ברי שמדובר בכר סמכא" - שיחת ש"פ תשא תשכ"ה - 'שיחות קודש' תשכ"ה כרך א' עמ' 403) נכתב "רמ"א".

הרבי (בשולי מכתב כללי-פרטי מוצש"ק פ' כי תשא תשכ"ה - נדפס ב'לקוטי שיחות כרך וא"ו עמ' 395 הערה ד"ה לגלות חיבתם) כותב:

ואולי צריך להיות "ש"א" - שמואל א', ששם המקור לדין זה.

בהתועדות ש"פ תישא באותה שנה תשכ"ה ('שיחות קודש' תשכ"ה כרך א' עמ' 400 ואילך) התייחס הרבי לדברי הרש"י, ומהם עבר לדברי אדמו"ר הזקן והמראי מקומות שצוינו שם ("פרק ב' דיומא דף כב עמוד ב. רמב"ם פרק ד' מהלכות תמידין הלכה ד'. מגן אברהם (ד"ה אסור למנות) רש"י בשמואל א סימן ט"ו ד").

במסכת ברכות (סב,ב) איתא: אמר לו הקב"ה לדוד כו' הרי אני כו' בדבר שאפילו תינקות של בית רבן יודעים דכתיב כי תשא את ראש בני-ישראל לפקודיהם ונתנו איש כפר נפשו וגו', מיד ויעמוד שטן על ישראל וכתיב ויסת את דוד בהם לאמר לך מנה את ישראל, וכיוון דמננהו לא שקל מינייהו כפר דכתיב ויתן ה' דבר בישראל מהבקר ועד עת מועד וכו'.

(באורח חיים סימן קנה ובסימן קנ"ו) מחדש על-ידי כל מראי מקומות אלו והסדר שבהם.

על אברכי הכולל לברך השינוי בסימנים אלו

בהתועדות ש"פ מקץ תשל"ו ('שיחות קודש' תשל"ו כרך א' עמ' 325) הצביע הרבי על עניין בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן הדורש ביאור: הסגנון - הבלתי רגיל - בלשון אדמו"ר הזקן בסימנים קנה וקנו ביחס ובהשוואה לחלק "אורח חיים".

הרבי העיר שגם הסגנון בחלק חושן משפט אינו כרגיל, וגם הלכות תלמוד תורה נכתבו בסגנון מיוחד להם אבל שינויים אלו ניתן להסביר: חלק שישי - הם הלכות מלוקטות, וכן בנוגע להלכות בחלק יורה דעה - כותבים בני הגאון המחבר בהקדמתם "בחלק היורה דעה שבו ההוראות איסור-והיתר, שלפני המורים יובאו פסקי ההלכה - שינה טעמו ולשונו".

והוא הדין בנוגע הלכות תלמוד תורה - אשר נדפסו בחייו.

אם כן, חוזרת אפוא השאלה - אומר הרבי: צריך עיון מדוע נכתבו סימנים קנה וקנו של חלק "אורח חיים" בסגנון שונה.

מלאכת בירור והתעסקות זו שייכת לחברי הכולל [=שליד 770], ואף שלא התעסקו בזה עד עתה יעסקו בכך מכאן ולהבא.

ואכן ב"הערות התמימים ואנ"ש" של 770 התפרסמו מחקרים של הרב שלום דובער לוין ועוד, לכירור הנושא.

לימים בשנת תשמ"ג (התועדות תשמ"ג כרך ב' עמ' 1137) ציין הרבי שוב:

בסימן זה (קנ"ו) מלוקטים כמה וכמה דינים שונים, אף שלכאורה אין כל קשר ביניהם, וכן הוא במגן אברהם על סימן זה.

ובשנת תשל"ו ('שיחות קודש' תשל"ו כרך א' עמ' 323) - אמר הרבי:

אחד מכללי הרמב"ם שאין הוא כופל דינים אלא במקומות שיש בהם חידוש גדול.

שונה הדבר אצל אדמו"ר הזקן - אשר אין הוא

וגם בזה מודגש העניין דחיבור גבול ובלי גבול – כי עצם עניין המניין מורה על תכלית המידה וההגבלה, ומאידך – כאשר המניין הוא על-פי הוראת התורה, הרי זה כלי להמשכת הברכה באופן דבלי גבול.

כיצד לספור באופן המותר?

והנה בנוגע למניין בני-ישראל – "אסור למנות את ישראל . . . אלא מוציאים אצבעותיהם ומונים האצבעות", וזאת – אפילו כאשר מדובר אודות מניין לצורך דבר מצווה, כפסק-דין אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך . . . וההוכחה לדבר – מאופן המניין עבור הפיס לעבודה בבית המקדש, שלא היו מונים את הכהנים עצמם אלא "הממונה אומר הצביעו, והן מוציאתן אצבעותיהן . . . ומונה על אצבעותיהן" (רמב"ם הל' תמידין פ"ד ה"ג) וטעם הדבר:

"למה מונה המניין . . . על האצבעות שהוציאו ולא היה מונה על האנשים עצמן, לפי שאסור למנות את ישראל אלא על-ידי דבר אחר, שנאמר ויפקדם בטלאים" (שם ה"ד).

וזהו גם כללות עניין מניין בני-ישראל על-ידי נתינת מחצית השקל – שלא ספרו את בני-ישראל עצמם, כי אם את מחצית-השקל שנתן כל אחד ואחד מישראל, ועל-ידי זה ידעו את מספרם של בני-ישראל.

ולכן כאשר רוצים לדעת אם יש "מניין" עשרה יהודים כדי לומר דבר שבקדושה – לא מונים את האנשים עצמם, אלא עושים זאת באופנים שונים: או שאומרים לא אחד, לא שנים, וכן הלאה או על-ידי אמירת פסוק שיש בו עשרה תיבות – תיבה אחת לכל יהודי, וכאשר מסיימים את הפסוק יודעים שיש מניין. וכמו שכתוב בספר הפרדס לרש"י (סצ"ט): "וכד מכנפין לבי כנישתא ובעי למידע אי הוי י, קי"ל דאסור למנות אפילו לדבר מצווה, והכי עבד, פתח חד ואני, ב' ברוב כו' (הפסוק) ואני ברוב חסדך אבוא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך", שיש בו עשרה תבות), וכד משלמי האי פסוקא . . . ידע דאיכא עשרה".

[ומה שהרמב"ם ואדמו"ר הזקן לא הביאו את העצה למנות בפסוק – מובן בפשטות, מכיוון שאינם

ובמסכת יומא כב, ב: אמר רב' יצחק אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצווה דכתיב ויפקדם בבזק . . . וישמע שאול ויפקדם בטלאים.

הרבי הזכיר שישנם כמה הבדלים בין שתי הגמרות ותמה: מדוע ציין אדמו"ר הזקן רק למסופר בגמרא יומא אודות מעשהו של שאול, ולא למסופר בברכות אודות דוד?

כמו-כן, מדוע אין אדמו"ר הזקן מחלק ומדגיש שהאיסור למנות את ישראל בענייני רשות הוא מן התורה, כפי שלמדים (במסכת ברכות) מפרשת כי תישא ויכפירוש רש"י בר"פ תשא: "כשתחפוץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנם לגולגולת אלא יתנו כל אחד מחצית השקל ותמנה את השקלים ותדע מנינם". "ולא יהיה בהם נגף": "שהמניין שולט בו עין הרע והדבר בא עליהם כמו שמצינו בימי דוד"?

אחרי דיון בדברי המפרשים מסביר הרבי בפשיטות, שעל-פי הלכה אין ראייה מפרשת כי תישא (כדברי המהרש"א). דיש לומר ששם היה זה לכפר מה שחטאו בעגל וכנאמר "לכפר על נפשותיכם"; ועוד מאריך שם, עיין שם והדברים נפלאים.

מניין על-פי תורה

שנים רבות אחר כך, בשנת תשמ"ג (התוועדות תשמ"ג כרך ב' עמ' 1137 ואילך), דיבר הרבי על מעלת המניין – בגישה שונה תוך התייחסות לדברי הרמב"ם ואדמו"ר הזקן, וסיים את דבריו בנושא הגאולה – הנהגה הדברים בשלמותם:

והנה בנוגע לכללות עניין המניין, מבואר בשל"ה שעניין המספר גורם להשרות שכינה כו'.

כי אף-על-פי שאמרו חז"ל שאין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין (שמזה מובן לכאורה, שבדבר המדוד ומנוי אין הברכה שורה) – הרי ישנו חילוק באופן המספר, כלומר, שכאשר המספר הוא על-פי התורה (אשר פוקד על-פי משה) הרי זה כלי להמשכת הברכה, ועד להמשכת הברכה באופן דבלי גבול כו'. כמבואר בארוכה בדרושי הצמח-צדק (בפרשת תשא ובפרשת במדבר).

– פסוק בתורה שבכתב).

ויהי להוסיף ולבאר מה שבדורות האחרונים נהגו למנות בפסוק "הושיעה את עמך גו'" (אף שבספר הפרדס לרש"י מובא הפסוק "ואני ברוב חסדך גו'): מצד תוכן עניין בית הכנסת מתאים יותר למנות בפסוק "ואני ברוב חסדך אבוא ביתך גו'", מכיוון שבפסוק זה מדובר אודות בואו של היהודי לבית הכנסת – "אבוא ביתך גו'".

אבל אף-על-פי-כן, בדורות האחרונים דעקבתא דמשיחא, חושך כפול ומכופל דזמן הגלות, לאחרי שכבר מזמן "כלו כל הקיצין" – אזי כאשר עשרה מישראל מתאספים יחדיו – שאז מודגש עניין השראת השכינה כמבואר באגרת הקודש גדול עילוי השראת השכינה במעמד עשרה מישראל, אף שאינם מדברים בדברי תורה, ועל אחת כמה וכמה כאשר מתאספים לבית הכנסת כדי להתפלל להקב"ה, הנה לכל לראש מבקשים הם: "הושיעה את עמך וברך את נחלתך ורעם ונשאם עד העולם!" ולכן נהגו למנות בפסוק זה דווקא – כיוון שבו מתבטאת בקשתם של בני ישראל על כללות עניין הגאולה: "הושיעה את עמך גו'!"

ויהי רצון שבקרוב ממש תקוים תפלתם ובקשתם של בני ישראל: "הושיעה את עמך וברך את נחלתך ורעם ונשאם עד העולם" – גאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, באופן ד"אחישנה" ב"אחישנה" גופא.

באופן שונה בכמה פרטים, ראה גם ב'שיחות קודש' תשכ"ט שצוין לעיל.

מדברים על מניין מדויק של עשרה, כי אם בנוגע לכללות עניין המניין, ולכן לא שייך לומר שימנו על-ידי פסוק מסוים כו'].

הזמנות לבקש בעשרה – הושיעה את עמך!

והנה בקיצור שולחן ערוך (סט"ו ס"ג) מובא ש"נוהגין למנותם באמירת הפסוק הושיעה את עמך וגו', שיש בו עשרה תיבות". ולכאורה צריך עיון מהו המקור לדבריו – הרי מפורש בספר הפרדס לרש"י שמונין בפסוק "ואני ברוב חסדך גו'", וכמובן בפשטות טעם הדבר (שמונין בפסוק זה דווקא) – מכיוון ש"אבוא ביתך" קאי על בית הכנסת, כמו שכתוב "כי ביתי בית תפלה", ולכן, כאשר יהודים באים לבית הכנסת כדי להתפלל להקב"ה, אזי מונין בפסוק שתוכנו מתאים לבואם לבית הכנסת: "ואני ברוב חסדך אבוא ביתך גו'". ועל-פי זה – צריך עיון מהו המקור למנהג למנות בפסוק "הושיעה את עמך גו'".

ועל כל פנים – מכיוון שכותב ש"נוהגין למנותם באמירת הפסוק הושיעה את עמך וגו'", מוכח, שכן נהוג במדינות אלו (מאיזה טעם שיהיה).

ויש לומר, שכללות המניין בפסוק שבתורה (הן הפסוק "ואני ברוב חסדך גו'", והן הפסוק הושיעה את עמך גו'), עניינו – "אשר פוקד על-פי משה", היינו, שהמניין נעשה על-ידי פסוק בתורת משה (דקאי על כל התורה כולה, כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ניתן למשה מסיני, ועל אחת כמה וכמה

בראשית

ויכל אלקים ביום השביעי (ב,ב)

בכל ששת ימי בראשית נזכר שם אלוקים בלבד, שהוא מידת הדין והצמצום. אך ביום השבת, שאז ישנה התגלות מידת הרחמים והחסדים של שם הוי', נאמר "ויכל אלוקים", כלומר: כלתה בחינת ומדרגת הצמצום דשם אלוקים ונתגלה החסד דשם הוי'.

(ליקוטי תורה, שירי-השירים ד"ה "באתי לגני", דף לב עמ' א)

ויכל אלוקים ביום השביעי (ב,ב)

ויכל אלוקים ביום השביעי: רבי שמועון אומר בשר ודם, שאינו יודע עתיו ורגעיו, צריך להוסיף מחול על הקודש; אבל הקב"ה, שיודע עתיו ורגעיו, נכנס בו כחוט השערה ונראה כאילו כלה בו ביום (רש"י)

מהו הכפל "עתיו" ו"רגעיו" ומה משמעות כל אחד מהם?
 ידיעת זמן מסויים, כגון ידיעת שעת כניסת השבת, יכולה להיות בשני אופנים:
 א) על-ידי ספירת הימים, השעות והרגעים שעברו מהשבת שעברה עד עתה, וכשעוברים חמישה ימים וכך וכך שעות ורגעים של יום השישי, יודעים שעכשיו מתחיל יום השבת.
 ב) על-ידי ש"מרגישים" את השבת עצמה, כשהיא מגיעה. יהודי המרגיש את קדושת השבת, יודע, למשל, מתי השבת נכנסת (וכמסופר על הרה"ק ר' ישראל מרוזין, שנהג לעשן מקטרת בערב שבת, וכשהרגיש את זמן כניסת השבת, זרק את המקטרת מידו ופניו נשתנו).
 זו משמעות שני הלשונות שברש"י, "עתיו" ו"רגעיו":
 עתיו - מכוון לידיעה שמרגיש את הזמן מחמת עצמו, דהיינו שיודע שהשבת נכנסת מתוך הרגשת קדושת השבת. וכי "עת" פירושה זמן לעניין מסויים, כמו "עת ללדת גו' עת לשחק גו'" (קהלת ג).
 רגעיו - מכוון לידיעה שיודע על בוא הדבר מחמת ספירת הזמן שעבר עד עתה, דהיינו שיודע על כניסת השבת מספירת הימים, השעות והרגעים משבת שעברה.

(ליקוטי שיחות, כרך ה, עמ' 25)

ויכל אלוקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה (ב,ב)

כזה שהוא מכה בקורנס על גבי הסדן - הגביהה מבעוד יום והורידה משתחשך (ב"ר פ"י, ט)

יש לשאול, לשם מה סיים הקב"ה את מלאכת הבריאה באופן כזה, שהמלאכה תיכנס לתוך יום השבת, ובלשון רש"י כאן - "נכנס בו כחוט השערה ונראה כאילו כילה בו ביום".
 יש לומר, שבזה הורה לנו הקב"ה עד כמה צריכים לייקר כל רגע וכל פעולה, שכן פעולה זו של הורדת הקורנס השלימה את כל מלאכת הבריאה, ומיד באה מנוחת יום השבת. ללמדנו, שגם כשמדובר בפעולה

טובה אחת ויחידה, ולו תהיה פעולה קטנה, "כחוט השערה" בלבד, הרי פעולה זו היא ה"מכה בפטיש", שעל-ידיה נשלמת כל עבודת זמן הגלות ונכנסים מיד ליום שכולו שבת ומנוחה. ופסק-דין מפורש הוא ברמב"ם (הלכות תשובה פרק ג, הלכה ד): "עשה מצווה אחת, הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות, וגרם לו ולהם תשועה והצלה".

(ספר-השיחות תשמ"ח, כרך א, עמ' 147)

אשר ברא אלוקים לעשות (ב,ג)

"אשר ברא אלוקים ועשה" אין כתיב כאן, אלא "אשר ברא אלוקים לעשות", לומר שהכול צריך תיקון (רש"י לב"ר פי"א)

אדם עלול לחשוב: כיצד דורשים ממנו לתקן ולהעלות את ענייני העולם על-ידי עבודתו, והרי הקב"ה ברא את העולם כפי שהוא, וכיצד יבוא הוא וישנה את מה שהקב"ה קבע בעולמו? התשובה על כך היא - "אשר ברא אלוקים לעשות, לתקן". תכלית הכוונה של בריאת העולמות היא - לתקן: הקב"ה נותן כוח ויכולת לכל אחד מישראל שעל-ידי עבודתו יתקן את החסר בעולם ויביאו לידי שלימות!

זוהי אפוא הכוונה והתכלית של בריאת העולם כולו.

(משיחת כ"ק אדמו"ר, פרשת בראשית תשט"ז. תורת מנחם תשט"ז חלק ראשון (טו) עמ' 189)

אלה תולדות השמים והארץ בהבראם (ב,ד)

אל תקרי בהבראם, אלא באברהם (זח"א פו)

הרב המגיד ממזריטש מפרש:

אברהם מסמל חסד ואהבה, ככתוב "חסד לאברהם", (מיכה ז), "אברהם אוהבי" (ישעיה מא). כשם שיש אברהם התחתון, שחי בעולם הזה, כך יש אברהם העליון - מידת החסד והאהבה שלמעלה, שנקראת "אברהם" (היינו צירוף אותיות אברהם).

זהו "בהבראם - באברהם": בריאת העולם היתה על-ידי "אברהם" העליון, היינו מידת החסד, ככתוב (תהילים פט) "עולם חסד יבנה".

(אור-תורה, פ'רשת חיי-שרה דף י, עמ' ב)

מכל עץ הגן אכל תאכל: ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו (ב,טז-יז)

עץ - רומז לעצות והדרכות בעבודת ה'.

גן - רומז לתורה, כמובא בתיקוני זהר שגן רומז לנ"ג פרשיות התורה.

"מכל עץ הגן אכל תאכל" - כשאתה משמיע דברי תורה ברכים, עליך לראות שבדברי תורה הללו תהא הוראה בעבודת ה'.

"ומעץ הדעת טוב ורע" - אם מישהו אומר דבר-תורה שיש בו רק שכל ודעת ללא הוראה ממנה בעבודת

ה' -

לא תאכל ממנו...

(כתר-שם-טוב, סימן שיט, דף מב)

מודים דרבנן

הראש מעט, אבל לדברי המג"א והמשנה-ברורה

שנענע בראשו ולא יותר, וכ"כ כסף משנה ספ"ט [צ"ל: פ"ט סה"ד] מהל' תפילה, וכן נפסק בפסקי תוס' [לא מצאתי בפסקי תוס' שלפנינו לברכות יב, רע"ב], וכדאי לסמוך המה [אולי צ"ל: המה לסמוך] עליהם, ודלא כאחרונים [המ"א הנ"ל, ע"פ מסקנת הב"י כדעת סמ"ג וסמ"ק והגהות-מיימוניות דפוס קושטא]. מיהו דווקא ציבור, שאין עושין אלא שלא יהיו נראין ככופרין, אבל הש"ץ כורע כדון כרע". עכ"ל.

וכן הבין הכף החיים (שם ס"ק ב) מהלבוש ומפשט דברי שער הכוונות, אם כי למעשה כתב שם שאם עומד בחזרת הש"ץ ינהג כמו הש"ץ עצמו, ורק אם עומד בפסוקי דזמרה או שכבר התפלל ורק שמע את הש"ץ, אז די בכריעת הראש לבד. ובלקט הקמח החדש (ס"ק א) מביא מיוסף אומץ [סי' תקח] וכן בס' שהם וישפה ע"פ הזהר, שישחה רק מעט, ושכן נהג מרור הקדוש בעל באר שמואל מאונסדארף.

וצ"ע על המקור חיים (לבעל חו"י) שם, שכתב על דברי המחבר שם: "ולא ישחו יותר מדאי - פי' הב"ח דכיוון שנענע ראשו סגי - עיין עולת תמיד [בעולת תמיד שם ס"ק ב פוסק דלא כהב"ח אלא כמסקנת הבית יוסף, וכתב שגם הב"ח מורה שזו דעת המחבר. ואולי כוונת המקור חיים (והא"ר) ש"פירש הב"ח" כן בדעת הירושלמי והרמב"ם, מקור הדברים] - ובשיעור כריעה עיין לעיל סי' קי"ג ס"ה", שהרי לפי הב"ח החיוב הוא הרבה פחות משיעור כריעה המפורש לעיל, ואין צריך לציין לשם. ואדרבה, שם בס"ה מביא המקור חיים בשם ס' תניא [וכ"כ בשבלי הלקט סי' כב - הערת המהדיר שם] "בשם תשובות הגאונים, דבמודים ישחה עד ברכיו, לפי שהילד במעני אימו מילה שלו תוך מיו" זה מתאים למה שהביא הב"י: "ואפשר עוד, דבין הירושלמי בין הפוסקים נקטוה במודים, משום שדרך קצת בני אדם לשוח במודים יותר מבשאר מקומות, דמשמע להו דכל המוסף לשוח במודים הרי זה משובח [ראה גם בשו"ע אדמו"ר הזקן סי' קיג ס"ג, סי' נא ס"א וסי' רפא ס"ה. ולהעיר מלשון חו"ל (ב"ק טו, א. זוהר ח"ב ק.א.רסב.א. ח"ג קמד, א) "מאן דלא כרע **במודים**", ומאבודרהם בשם אבן הירחי (ס' המנהיג, הל' החולל סי' סא) שפירוש 'מודים' - משתחוים, כמ"ש 'השתחויות' (שמואל-ב טז, ד) ומתרגמים 'מודינא' (הציונים - מסיודר 'אוצר התפילות'), ולפיכך כתבו דבמודים נמי לא ישוח יותר מדאי, והוא הדין לשאר מקומות ששוחין בהם".

שאלה: האם יש חובה על הציבור לעמוד בשעת עניית 'מודים דרבנן'?

תשובה: כתב האבודרהם¹: "וכשיגיע ש"ץ למודים וכורע, כל העם שוחין ואומרים הודאה קטנה המתחלת כמו-כן 'מודים', שאין דרך העבר להודות לרבו ולומר לו 'אדוני אתה' על-ידי שליח, אלא כל אדם צריך לקבל בפיו עול מלכות שמים".

הנה הירושלמי² אומר, שבהגיע הש"ץ למודים - על הציבור לשחות עמו³, ושיעורו לדעת הבית-יוסף⁴ והמגן-אברהם⁵, כשיעור שאר שחיות שבשמונה-עשרה, ואם כי לפי מהר"י אבוהב שהביא הבית-יוסף, וכן דעת הב"ח והאליה-רבא⁶, די בשחיה בנענוע

1 סדר שחרית של חול, חזרת הש"ץ ד"ה וכשיגיע ש"ץ למודים (בדפוס ירושלים תשכ"ג, עמ' קטו).

2 ברכות פ"א ה"ה, שהובא ברי"ף ספ"ה דברכות, רמב"ם פ"ט מהל' תפילה ה"ד, רא"ש פ"א דברכות סי' טו ושם פ"ה סי' כב, טור ושו"ע או"ח סי' קכו ס"א.

3 היכן - המחבר פסק בשו"ע לשחות בתחילת מודים, "ויש מי שאומר שצריך לשחות גם בסוף, וטוב לחוש לדבריו" (וכן נהג הגרש"ז אויערבך ז"ל, ראה בס' הליכות שלמה ספ"ט ב'ארחות הלכה' הערה 35), והרמ"א שם כתב: "יש אומרים שאומר הכל בשחיה אחת, וכן המנהג" וגם במג"א ואדה"ז שם כתבו שהעולם נוהגין כמו שכתב הרמ"א, וכן נהג הרבי [ובזמננו רוב העולם אינם נוהרים בזה, ונוהגים כהגר"א דלהלן, וכ"ה בס' לקט הקמח החדש כאן, וכבר כתב ע"ז בשעתו הרהמ"ח ס' מחנה יוסף במאמרו ב'כפר חב"ד'], בכף החיים (ס"ק י) כתב שבתבני האר"י לא נזכרה שחיה אלא בתחילת מודים, וכן נהוג אצל הספרדים (ילקוט יוסף ח"א עמ' רצג), וכן בביאור הגר"א כ' שישחה עד "שאתה הוא ה' אלקינו" ויקוף, ותו לא.

4 סי' קכו. והדרכי-משה שם ציין לדבריו בס' קיג, שם מסכים עם מסקנת הבית-יוסף.

5 סי' קכו ס"ק א.

6 ובפסקי תשובות שם הערה 12 הביא עוד דעות הסוברות כך, ובס' הלכה ברורה ח"ו בשו"ת אוצרות יוסף סי' ח' כ' שגם הב"י בשו"ת אבקת וכולל סי' לו ס"ל כן, וכדעתו בכסף משנה דלהלן.

באר"י שם ס"ק ב, כתב: "ופי' הב"ח ונ"ץ [=נחלת צבני] דהיינו

"העולם לא נהגו כן", ואדמו"ר הזקן לא הביא כלל דעה זו בשולחנו.⁷

מפני שחיה זו כתב בשו"ת יחווה דעת⁸ שצריך לעמוד במודים דרבנן, כיוון "שאינן השתחוויה אלא מעומד", והביא ראיה מס' ארחות חיים⁹ בשם רבינו יצחק אבן גיאת, שקיבל מרבתי, שאף היושב בספינה או בעגלה ואינו יכול לעמוד בתפילת שמונה עשרה, אם יכול לעמוד לפחות במקום הכריעות - עומד, כדי שיכרע וישתחוה מעומד, והובא להלכה בפוסקים¹⁰, אמנם להלן באותו סימן¹¹ איתא: מי שהיו לו אנשים מכאן ומכאן ומתיירא שמה יפסקוהו תפילתו: ישב במקומו ויתפלל, לפי שאין דעתו מיושבת עליו. ואע"פ שצריך לעשות שלושה פסיעות בסוף התפילה - יושב ומתפלל וכורע". ואינו ברור:

(א) מדוע מעיר רק מהפסיעות שבסוף התפילה, ולא מהכריעות באבות ומודים (שגם) מהם העיר לעיל?

(ב) האם הכוונה היא כמו בדין דלעיל, שיקום ויכרע כנדרש בסוף תפילתו (שזוה לא יפריעוהו הגויים, כיוון שכריעה זו נמשכת זמן קצר), או שיכרע בסוף תפילתו רק כפי שמתפלל מיושב, ובלי-תברירה גם זו כריעה, או כעין כריעה על-כל-פנים. ואם כן - צריך-עיון מדוע לא נכתב גם בדין דלעיל שבלי-תברירה יכרע מיושב (כמו שכתב שם שיתפלל כל תפילתו בשבתו, ובארחות חיים מסיים שם (הובא בהגהות והערות לטור השלם) "ונותן שלום לשמאלו ושלום לימינו"? - וה' יאיר

עיני.

בשולי הדברים: הואיל וראיתי רבים מהאשכנזים (כנראה, בעיקר מרוסיה ופולין) שאינם מקפידים בזה, ועונים 'מודים דרבנן' בישיבה, שאלתי את חוקר מנהגי אשכנז-גרמניה, הרב בנימין המבורגר הי"ו מבני-ברק, מחבר הספר "שורשי מנהגי אשכנז" האם ידוע לו על קהילה אשכנזית כלשהי שנוהגת לשבת אז, וענה שלא ידוע לו על מנהג כזה כלל, אלא רק על מקומות או אנשים שמתוך הזנחה וכדומה אינם מקפידים בזה.

(ולהעיר, שאף שיש במהרי"ל¹², שכשאמר "וכל קומה לפניך תשתחוה" השתחוה מיושב כשפניו כלפי מזרח, והובא במג"א¹³, הרי אדרבה, שם מבואר שאין זו השתחוואה ממש, שלכן אין בכך קפידא, אבל בנידון רידן ההשתחוואה היא מדינא דגמרא).

אמנם חובת העמידה מתאימה רק לדעת רוב הפוסקים שצריך להשתחוות ממש, אבל לדעת הב"ח וסיעתו, שצריך לשחות מעט ותו לא, לכאורה יש מקום לאלה העונים 'מודים' בישיבה. אך במקום שחלק מהמתפללים עומדים ושוחים, הרי זה לכאורה היפך העניין של השתתפות בהוראה על-ידי השתחוואה "שלא יהא נראה ככופר במי שחבריו משתחוים לו". וקשה לברוק זאת בפוסקים, כיוון שכנראה העיקר מדינא הוא כדעת הרמ"א ואדה"ז לעמוד בכל חזרת הש"ץ¹⁴, אם כי בשו"ת יחווה דעת הנ"ל¹⁵ מסיק שהסוכרים שזו חומרא בעלמא, עיי"ש.

(12) הל' תפילה עמ' תלה.

(13) סי' נא ס"ק ח.

(14) רמ"א סי' קכד ס"ו ד, בשם י"א, והוא מ'הגהות מנהגים' שחרית של חול סוף אות י' (והוסיף בשו"ע אדמו"ר הזקן: "ולכן נקרא התקיעות שבחזרת הש"ץ בראש השנה 'תקיעות מעומד' (ר"ה טז, רע"ב), לפי שכל העם עומדים בחזרת הש"ץ"), והנ"כ, וכן שו"ע אדמו"ר הזקן והמשנה ברורה, לא הביאו דעה או אפשרות להקל בזה, ורק בכף החיים ס"ק כד הביא מהב"ר-איש חי' פ' תרומה אות י' "דרק אם הוא זקן או חולה וחלוש המזג הרבה דקשה לו אם יעמוד, או ישב". ובלקט הקמח החדש שם ס"ק ט מביא שהיו גדולי-ישראל שעמדו, והיו שישבו אז. וכן נהג הרבי לשבת, מסיום הקדושה ועד לפני 'מודים'.

(15) וכן בס' הליכות שלמה, הל' תפילה ס"ט, ב'ארחות הלכה', הביאו שהגרש"ז איערבך ז"ל העיר מלשון המאירי (סוטה מ,א. מגילה כד,ב) דמוכח שלא נהגו לעמוד בכל חזרת הש"ץ, וגם בחידושי אור גדול על המשניות סוף פ"ד דר"ה הביא הרבה ראיות לכך, עיי"ש שסיים דאולי גם בהגהות מנהגים הנ"ל, מקור דברי הרמ"א, לא כתב זאת אלא לחומרא בעלמא.

(7) לדידן. להעיר מהגהות האורים ותומים' לקונטרס תקפריכהן ס"ק כג ואילך, שדעות שלא הובאו כלל בשו"ע אין מצטרפות ל'קים לי' וכיו"ב.

(8) חלק ה' סימן יא.

(9) הלכות תפילה אות מד.

(10) בבית יוסף סימן צד, בשו"ע שם סעיף ה, ובשו"ע ארה"ז שם ס"ו.

(11) ס"ז, וכן נעתק בשו"ע ארה"ז שם ס"ח - והוא לשון הארחות חיים סי' מה בשם רש"י, שהביא הב"י סי' ג"ה כתוב בארחות חיים. ואח"כ הביא שם תשובה דומה משבלי הלקט (ענין תפילה ס"ח יח) בשם רבינו האי, אלא שסיומה ב"י הוא 'ופטור משלוש פסיעות וכריעות כורע, עכ"ל" ואילו בס' שבלי הלקט עצמו, מהדורת בובר שם, מסיים 'ואע"פ שבטל מג' פסיעות וכריעות', וכן מופיע בס' תשובות הגאונים החדשות - עמנואל (אופק), שצויינה שם במהדורה החדשה של שו"ע אדה"ז (שם אות פב). וצ"ע.

ווי משטעלט זיך שבת בראשית...

השלמה ותוספת אור כי טוב

שבת בראשית היא המשך למועדי חודש תשרי בכלל, ולשמיני-עצרת ושמחת-תורה בפרט, וכפי שכותב כ"ק מו"ח אדמו"ר במכתב ממחרת יום-הכיפורים (הנדפס בקונטרס חג-הסוכות) . . . וזה לשונו: "יתאספו כולם יחדיו בימי השמחה . . . שמיני-עצרת ושמחת-תורה . . . וכעין השלמה ותוספת אור כי טוב בשבת בראשית הבא עלינו לטובה", היינו, ששבת בראשית היא "השלמה ותוספת אור כי טוב" לימי השמחה שלפני זה, שמיני-עצרת ושמחת-תורה.

ובפרטיות יותר - "השלמה ותוספת אור כי טוב":

"השלמה ותוספת" - ש"השלמה" פירושה להשלים מה שעדיין לא נעשה כדבעי ("וואָס מ'האַט נאָך ניט דערטאַן"), ו"תוספת" פירושה שאפילו כשעשו כל מה שצריך לעשות כדבעי, צריכים להוסיף עוד יותר. (תוספת) אור" - שההוספה צריכה להיות בעניין האור.

"(תוספת אור) כי טוב" - שההוספה באור היא באור נעלה ביותר, "אור כי טוב" - לשון הכתוב בנוגע לאור שנברא ביום ראשון, כש"היה' הקב"ה יחיד בעולמו".

(תורת מנחם - התוועדות תשי"א חלק ראשון (ב) עמ' 54)

לימוד מתוך התרחבות

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר שבשבת בראשית היה הצמח-צדק נוהג להאריך בהעברת הסדרה, באומרו הטעם, שכפי שנעמדים בשבת בראשית כך הולך ונמשך כל השנה ("ווי מען שטעלט זיך, אזוי גייט עס"). כמו כן סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר שהצמח-צדק היה נוהג להעביר הסדרה שניים מקרא ואחד תרגום, עם פירוש רש"י ופירוש הרמב"ן, פסוק בפסוק. - אלא שלא פירש אם היה נוהג כן בשבתות כל השנה או בשבת בראשית בלבד.

ובכל אופן, האריכות בהעברת הסדרה הוא עניין השייך לשבת בראשית, מטעם האמור, שנוגע לאופן העמידה על כל השנה - בתנועה של התרחבות והתפשטות.

ומובן, שעניין זה הוא גם בנוגע לצרכיהם הגשמיים של בני-ישראל, דכיוון שאצל בני-ישראל כל העניינים הם על-פי תורה, הרי העמידה בתנועה של התרחבות והתפשטות בשבת בראשית בנוגע לקריאת הסדרה, הפרשה הראשונה שבתורה, מהוה הוראת-דרך להקב"ה על כל השנה כולה בנוגע לכל ענייניהם של בני-ישראל שיהיו בהתרחבות ובהתפשטות.

וזהו גם הטעם למנהג ישראל - "מנהג ישראל תורה הוא" - להוסיף בשבת בראשית בקנייני מצווה וענייני שמחה יותר משאר השבתות (כולל גם שבתות מברכים), כאמור, שאופן העמידה בשבת בראשית נוגע על כל השנה כולה.

(תורת מנחם - התוועדות תשי"ב חלק ראשון (ד) עמ' קט)

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש פרשת בראשית

כ"ו בתשרי, מברכים ה'הודש מרחשוון

* ידוע פתגם רבותינו נשיאנו: "אזוי ווי מען שטעלט זיך שבת בראשית, אזוי גייט אַ גאַנץ יאָר" [=כפי שמתייצבים בשבת בראשית, כך נמשכת השנה כולה].

קידוש: למנהגנו, נזהרים גם בארצנו הקדושה שלא לקדש בליל שבת ב"שעה השביעית"². השכם בבוקר³ יתקבצו אנ"ש לבית הכנסת לאמירת כל התהילים בציבור⁴. אחרי אמירת כל

התהילים יאמר מי שאין לו הורים קדיש יתום. ואם יש חיוב - יארציט או אבל - יאמרו קדיש אחר כל ספר, ויאמרו תחילה (לפחות - יאמרנו האומר קדיש⁵) את ה'יהי רצון' שאחרי ספר זה. אחר-כך ילמדו כשעה⁶ מאמר של חסידות שיהיה מובן לכולם, ואחר-כך התפילה⁷.

"דבר אמירת תהילים האמור, אינו שייך לאיזה נוסח... ומצד האבת-ישראל... עלינו להשתדל בכל מיני השתדלות⁸, אשר יוקבע בכל הבתי-כנסיות

כל ישראל. שבהמשך לזה היא גם התקנה השנייה - התוועדות שלאחר התפילה, שענין התוועדות הרי הוא מיוסד על אהבת ישראל... שבזמן התוועדות אומרים 'לחיים' ומברכים איש את רעהו..." (משיחת שבת בראשית, התוועדות א, תשכ"א). נדפס גם בס' "דעם רבינס קינדער" עמ' תלב).

5) הרבי לא נהג לומר 'יהי רצון' אחר אמירת כל ספר שבתהילים (י"א שאמרו פ"א בסוף כל התהילים. ואז צריך לומר זאת כמובן בלשון רבים, כי כולל כל הספרים), וגם כאן הציע אמירתו רק כדי ליישב יותר אמירת קדיש על כל ספר, ומשמע שלא זאת אינו נאמר.

את אמירת תהילים אינה דוחה תפילה בציבור (קובץ רז"ש עמ' 30), והמאחר - ישלימנה בהקדם (בקובץ 'היכל מנחם' ח"ג עמ' רס: אחר מנחה, ואם לאו - ביום א'. וראה איגרות-קודש אדמו"ר מהור"י צ, כרך ג עמ' תקעח. מאידך, היו מענות שונים ביחידות, לאלה שאינם מספיקים לסיים את כל התהילים בשבת מברכים: בס' "דעם רבינס קינדער" עמ' תלד, וכן בס' 'זיני ומנהגי ראש-חודש - חב"ד' עמ' ז הערה 26 בד"ה ושמתני: ואולי כל אלו הן הוראות פרטיות במצב מיוחד).

6) "בכנופיא בבית-הכנסת דווקא" (בכל שבת) - אג"ק כ"ק אדמו"ר מהור"י צ ח"א עמ' רפא.

7) כל הענין - ספר המנהגים עמ' 30.

8) באסיפת צא"ח שהתקיימה כנראה בראשית חודש כסלו תשי"ח העלו סברא לנהל תעמולה מורחבת אודות אמירת תהילים כפי שנחלק לימי החודש, אך הרבי העלה חשש שעיסוק גדול בזה באותה שעה יפריע לפעילות הקבועה והעיקרית, ולכן ענה: "לעת-עתה לא לחשוב על-דבר פגולות חדשות בממדים רחבים". אבל יחד עם זה הורה: "מובן ופשוט שכל הני"ל הוא בהנוגע לעבודה מיוחדת בהחדרת תקנה זו, אבל פשיטא שבכל

1) לקוטי-שיחות, כרך ג, עמ' 556, וש"נ. וב'אוצר מנהגי חב"ד' ר"ע ת' מוכיח מלקוטי-שיחות, כרך י, עמ' 190, שגם מוצאי-שבת בכלל זה (עוד בקשר לשבת בראשית: סה"ש תש"ד עמ' 44. 'התוועדות' תשנ"ב ח"א עמ' 188).

2) דהיינו בת"א מהשעה 17:41 עד השעה 18:41 (בשעון החורף). ראה שו"ע אדמוה"ז סי' רעא ס"ג. 'קיצור הלכות' שם סי' ז ובהערות. שערי הל' ומנהג או"ח ח"א סי' קמא. 'התקשרות' גיליון שט עמ' 16.

3) אמירת תהילים אינה דוחה תפילה בציבור (קובץ רז"ש עמ' 30), והמאחר - ישלימנה בהקדם (בקובץ 'היכל מנחם' ח"ג עמ' רס: אחר מנחה, ואם לאו - ביום א'. וראה איגרות-קודש אדמו"ר מהור"י צ, כרך ג עמ' תקעח. מאידך, היו מענות שונים ביחידות, לאלה שאינם מספיקים לסיים את כל התהילים בשבת מברכים: בס' "דעם רבינס קינדער" עמ' תלד, וכן בס' 'זיני ומנהגי ראש-חודש - חב"ד' עמ' ז הערה 26 בד"ה ושמתני: ואולי כל אלו הן הוראות פרטיות במצב מיוחד).

4) "כך היתה התקנה, ולא כ'שפיץ חב"ד' שחושבים שמכיוון שהם עוסקים בחסידות - אינם צריכים לבוא לאמירת תהילים, כי בזמן שהוא עוסק בלימוד החסידות או שהוא "מייחד ייחודים" או שהוא בעצמו אינו יודע מה הוא עושה, ממילא אומר הוא תהילים בפני-עצמו "מורם מעם"; לא כך היתה התקנה, אלא צריך לומר תהילים בציבור דווקא, יחד עם

באיזה נוסח שיהיה"⁹.

ההפסקות בין העולים: הבעל-קורא בבית חיינו, הרה"ח ר' מרדכי שוסטערמאן ע"ה, קרא כנרפס בחומש 'תורה תמימה' - החמישי מסיים: "ואחות תובל-קין נעמה" (ד,כב); והשישי: "לקח אותו אלוקים" (ה,כה).

הפטרה: "כה אמר... יגדיל תורה ויאדיר" (ישעיהו מב,היכא)¹⁰.

נכון לדעת זמן המולד לפני ברכת החודש¹¹. המולד: יום רביעי בשעה 2:42 ו-14 חלקים. מברכים החודש מרחשוון¹²: ביום הרביעי וביום החמישי.

אין אומרים "אב הרחמים"¹³.

שבת מברכים היא יום התועדות. ההתועדות - בכית-הכנסת¹⁴. זמנה - בהתאם לתנאי המקום⁸. בדרך כלל, יש לסדרה באופן שיוכלו להמשיכה בכיתם עם בני-הבית. הנשים והבנות יסדרו התועדות לעצמן בשבת, או במוצאי שבת¹⁵.

בשבת בראשית היו החסידים נוהגים להתועד 'בחילא יתיר'¹⁶.

בהתועדות שבת בראשית תשי"ז ציווה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לגבאי בית-הכנסת, למכור, ככל שנה, את העליות של כל השנה, הגבהה וגלילה. בשנים מאוחרות יותר נהגו למכור מצוות נוספות, עד שבשנים האחרונות נמכרו, בין השאר: הוצאת הספר-תורה והכנסתו; עליות 'חזק'; 'נר למאור'; 'יין לקידוש' (=הוצאות התועדות של הרבי)¹⁷.

בתפילת מנחה אין אומרים "צדקתך". במוצאי שבת בראשית מכריזים שוב¹⁸: "ויעקב הלך לדרכו"¹⁹.

הזמנות יש להזכיר ולעורר על-דבר תקנה זו וכן אודות השיעור דחומש ותניא" (ההדגשה שלי - אג"ק כרך טו עמ' קכט). כן עורר הרבי בהזמנות אחרת במצעות המזכירות את יו"ר צא"ח בשעתו הרה"ח ר' ישראל לייבוב ע"ה "לעורר על כך [שתקנת אמירת תהלים בכל יום שייכת לכל יהודי], ולהשתדל שבבתי-כנסת רבים ככל האפשר תונהג תקנה זו" ('צעירי-אגודת-חב"ד' עמ' 193).

9) כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע - אג"ק ח"ב עמ' תקכד. קובץ מכתבים שבסו"ס תהלים אהל יוסף יצחק עמ' 192. וכן באג"ק של הרבי כרך ה עמ' לג. ובשיחת ש"פ פקודי תשכ"ז (הובא גם בס' 'דעם רבינ'ס קינדער' שם, תרגום מאידיש): "כשיבוא משיח, לא יידע שום 'קונצים' אלא ידרוש "אלה פקודי המשכן"..." - כתוב (וא"ו בחולם) בפתק: על כמה יהודים פעלת שיגיעו לומר את כל התהלים בשבת מברכים?".

10) ספר-המנהגים עמ' 32.

11) סידור אדמו"ר. ולכן נהגו להכריז זאת באותה שעה ברבים, ראה ליקוטי מהרי"ח (בראש ח"ג, בהשטות לח"ב פחב), ושערי-רחמים על השערי-אפרים שער י ס"ק מז.

הש"ך עומד, זכר לקידוש החודש, שבו ראש ב"ד עומד ואומר 'מקודש' וכל העם עונים אחריו (מג"א סי' תיז ס"ק א), והציבור עומדים אגב חביבותא (שערי-רחמים שם ס"ק מג, אבל לא מן הדין, אף שהמנהג [כמ"ש בקצות השלחן סי' פג בבדה"ש ס"ק י, משערי אפרים שם סל"ו] שהש"ך ארוז אז ס"ת בידו, ראה משנה-ברורה סי' קמו בשער-הציון ס"ק יח).

12) כן הוא האיות, כנפסק בשו"ע אה"ע סי' קכו ס"ז בהג"ה ונו"כ ("מרחשוון" תיבה אחת, וכן הוא ברוב מכתבי רבותינו נשיאינו מחדש זה, ולא כמופיע בלוח כולל-חב"ד "מר-חשוון". ו'חשוון' המופיע בסידורי תורה-אור ותהלת ה' בברכת החודש, ובלוח היום יום וכדומה במשך החודש - אינו אלא קיצור). הוא"ו הנוספת כאן בפנים - היא כמומן רק מפני הכתיב המלא, להקלה על הקורא ותו לא.

13) סידור אדמו"ר: ז.

14) היום-יום, ל' בניסן.

15) לקוטי-שיחות, כרך טז, עמ' 523.

16) ספר-השיחות תש"ה, עמ' 64.

17) 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' שצו. (אף שנפסק בשו"ע אדמו"ר סי' שו סט"ז רק ש"אפשר ליישב המנהג בדוחק" לעשות 'מכירה פומבית' בשבת, עיי"ש. וראה המובא בכף החיים שם ס"ק מב). ובסה"ש תש"ח ח"א עמ' 83 נתבארה שייכות העניין לשבת בראשית דווקא.

18) לקוטי-שיחות כרך כ עמ' 269.

19) לעניין המראה במטוסי אל-על מכל מקום, או בכל מטוס משדה תעופה בארה"ק, במוצאי ש"ק - ראה 'כפר חב"ד' גיליון 398 עמ' 31, ובאריכות לפני ג' תמוז ה'תשס"ו, שהרבי עורר את הרה"ח ר' אברהם שי' סלמון מראשון-לציון שיש 'שאלה' בזה, ומתברר שלמרות שהרבי דיבר, כדרכו, על 'שאלה' ולא על איסור ממש, הרי בפועל הסביר זאת לעיתונאי מר יצחק שי' הילדסהיימר באריכות עד שעיקבו והפסיד את הטיסה במוצאי ש"ק, בשעתו. ואם בני-יורק כך, בארה"ק על אחת כמה וכמה. ומתברר שבפועל מכינים פעמים רבות את המטוסים בש"ק כשיש להם צורך בכך. הכנה רגילה של מטוס נמשכת כשלוש שעות, וניתן היה לחשוב שלא לאסור ביהודי יותר מאשר בגוי 'בכדי שיעשו' (ראה קצות השלחן סי' קכד בבדי-השלחן ס"ק ה בשם שו"ת כתב סופר אור"ח סי' ג), אבל הרבי דיבר גם על טיסות שהיו בשעות מאוחרות יותר, וכנראה יש לאסור כל הלילה, אולי מפני שבפועל מחללים שבת בשבילנו

יום שלישי, כ"ט בתשרי

ערב ראש־חודש

היום יש להוסיף בנתינת צדקה²⁰.

יום רביעי

ל' בתשרי, א' דראש־חודש מרחשוון

בכל יום שיש בו מוסף, אין האבל יורד לפני התיבה, גם לא בתפילות ערבית ומנחה²¹.

אומרים בתפילת ערבית "יעלה ויבוא" גם אם מתפללים ערבית מבעוד יום²².

בליל ראש־חודש אין מפסיקין להכריז "יעלה ויבוא" לפני שמונה־עשרה²³ כדיבור, אבל טופחים על השולחן וכדומה כדי להזכיר זאת²⁴.

שכה לומר "יעלה ויבוא" בתפילת ערבית, אינו חוזר. בשחרית ובמנחה - אם נזכר (או הסתפק) לאחר אמירת ה"ה" של "המחזיר שכינתו לציון",

יש למנוע זאת, גם אם אין בטיסה זו איסור מצידנו משורת הדין. ועצ"ע.

20 "בערב־ראש־חודש מוסיפים בנתינת צדקה" (התוועדות תשמ"ו ח"ג ס"ע 593).

בס' דיני ומנהגי ר"ח - חב"ד ס"ע עז, הביא מהאחרונים מנהג ישראל להרבות בנתינת צדקה בראש־חודש עצמו, אך לע"ע לא מצאתיו מובא בשיחות וכתבי הרבי, גם לא ב'שערי צדקה'.

21 ספר־המנהגים עמ' 36.

22 שו"ע אדמוה"ז סי' קח ס"ג. וראה בארוכה 'דיני ומנהגי ראש חודש־חב"ד' פ"ז הערה 2, וש"נ.

23 סידור אדמוה"ז.

24 'דיני ומנהגי ר"ח - חב"ד' פ"ז הערה 4, שכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו המתין לזה כדי לפסוע לאחריו לפני תפילת שמונה־עשרה.

בליל ב' לא טפחו על השולחן, והרבי לא המתין לזה (עד שנת תשכ"ה עכ"פ - 'התקשרות' גיליון קיח עמ' 20, עיי"ש שבשנים האחרונות בבית חיינו היו טופחים בקביעות גם בליל ב', אבל לא ידוע אם הרבי המתין לזה) ועכ"פ מפני ירידת הדורות והתגברות השכחה, לכאורה יש מקום לטפוח גם ביום השני, ואף בשחרית ובמנחה רצוי שיאמר אחד הגבאים וכדומה את התיבות "יעלה ויבוא" בקול רם, וכולי האי ואולי. וראה הגהות מהרש"ל לטור סי' רלו ומטה משה סי' תקיט שאצלם לא נהגו להכריז יעו"י, אלא הש"ץ או השמש היה מתחיל להתפלל בלחש מוקדם לפני הציבור, וכשהיה מגיע ליעו"י היה אומר זאת בקול רם. וראה מנהגי מהרי"ל הל' ר"ח (עמ' ה), שבליל שני דר"ח היו מכריזים "ראש חודש". ומצינים למנהגים דק"ק וורמיישא לר' יוזפא שמש סי' סב, ולספר 'דברי קהלת' עמ' 63, 78.

סיים "למדני חוקיך"²⁵, יאמר "יעלה ויבוא" וימשיך "ותחזינה". אם כבר סיים את הברכה, יאמר "יעלה ויבוא" שם, לפני "מודים". אם כבר התחיל "מודים" ועד סיום יהיו לרצון השני, חוזר ל"רצה". אם נזכר לאחר סיום יהיו לרצון השני - חוזר לראש התפילה ואינו אומר "אדני שפתי תפתח"²⁶. ורשאי לרדת לפני התיבה לחזרת הש"ץ במקום זה. אבל אם נזכר אחרי תפילת מוסף, אינו חוזר²⁷. בכרכת המזון, אם נזכר לפני ברכת "הטוב והמטיב", אפילו בלילה, יאמר כנוסח שבסידור, ואם נזכר אחר־כך - אינו חוזר²⁸. נוהגים אשר היחיד מברך בהלל תחילה וסוף גם בימים שאין גומרים בהם את ההלל²⁹.

25 משמעות הדברים היא, שגם אם נזכר בסיום ברכת 'מודים' או 'שים שלום' אחרי שאמר ה', מסיים 'למדני חוקיך', כי הפסק עדיף על ברכה לבטלה. מקור דין זה בריטב"א (תענית ג, ב ד"ה ושמועת) שהובא הלכה ע"י החיד"א, שערייתשובה, משנה־ברורה ועוד, כמצויין בקפ"חחיים סי' קיד ס"ק כח. הפמ"ג (משבצות סוף ס"ק ז) שכותב אחרת - לא ראהו, ולכן, ככלל, אין לפסוק כמותו בזה (ראה סידור אדמוה"ז בראש הל' מכירת חמץ, משי"ך יו"ד ס"ו ס"ב אות ח). בשו"ת איגרות־משה או"ח ח"ד סי' צג דחה דברי הריטב"א מסברא, אך בשו"ת יחוה־לדעת ח"ה ס"ו מט שלל את דבריו, עיי"ש. בקצות־השולחן סי' כא בבדיהשולחן ס"ק יב וסי' מז בבדיהשולחן ס"ק ז האריך בענין זה, אבל משנה אחרונה שלו בלוח כולל־חב"ד ליל א' דחוקה"ס לנהוג כן לעניין יעלה ויבוא. מאידך, בס' שבחי־המועדים עמ' 228 בהערה, מביא בשם הגר"ז דבורקין ע"ה שלא לומר זאת, וצ"ע.

26 שערייתשובה וכו' שם בשם הריטב"א הנ"ל. (וע"ע קצות־השולחן בבדיהשולחן ס"ו ס"ח).

27 שו"ע אדמוה"ז סי' קכו ס"ג.

28 שו"ע אדמוה"ז סי' קפח ס"י.

29 ספר־המנהגים שם, וראה אג"ק חלק טז עמ' פד. כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע נהג לברך בעצמו על הלל דר"ח גם כשהתפלל בציבור. ואמנם הוא ציין זאת כמנהג בית הרב בלבד, וציווה שלא לספר עד"ז - 'רשימות' כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, חוברת ה, ס"ע 20; 'רשימות היומן' עמ' רי, וש"נ. אך בהתוועדות שבת מברכים החודש מנ"א תשמ"א (שיחות־קודש תשמ"א ח"ד ס"ע 322, בלתי מוגה), סיפר זאת הרבי ברבים, כ'מנהג חסידים' - 'אריניכאפן' ולומר את הברכה בעצמו בחשאי. (והרי גילוי המנהגים לרבים ע"י הרבי כמוהו כהוראה בזה, כמ"ש בשיחה הנדפסת בראש ס' המנהגים).

לעניין הפסקה לעניית אמן בהלל בר"ח וחוקה"פ, ראה המסקנא ב'התקשרות' גיליון תמא, שלפי אדמוה"ז כנראה אין לענות יותר מאשר בברכות ק"ש (ולא כמ"ש כמה מלקטים ובגיליון שלח), וש"נ.

את הפרק שוב עד שיעלה כמספר חודשי השנה; ואם הפרק מרובה בפסוקים, לומדים שניים או יותר פסוקים בכל ראש-חודש²¹.
[מנהגים נוספים של ער"ח וראש-חודש נדפסו לאחרונה בגיליונות: תש"י, תשי"ט, תשכ"ז, תשל"ב ועוד].

יום חמישי

א' במרחשוון, ב' דראש-חודש

יום שישי,

ב' במרחשוון

בערב-שבת-קודש נותנים לצדקה 'משנה'
- סכום כפול, גם בשביל יום השבת³³.

את כל התפילין מניחים קודם מוסף, אבל את השיעורים לומדים אחר סיום כל התפילה²¹.
הש"ץ מסיים ובא לציון לעצמו, ולא בקול רם³⁰.
מכיוון שיש הפסק גדול בין הכנסת ספר-התורה לבין הקדיש, ומניחים בינתיים תפילין דרבננותם וקוראים קריאת-שמע וכו', על-כן צריך לומר [ולפחות לסיים בקול³¹] איזה מזמור לפני אמירת הקדיש שלפני מוסף³².

מנהג עתיק ללמוד בכל ראש-חודש פסוק אחד עם פירוש רש"י, ואפשר להוסיף עם עוד פירושים, מפרק התהילים המתאים למספר שנות חייו (לדוגמה, אם הוא בן י"ג אומר פרק י"ד), ואם הפרק מכיל פחות מי"ב פסוקים, וכן בשנת העיבור, חוזרים ללמוד

30) כי אז יצטרך לומר מייד את הקדיש, ולא כנהוג להסמיכו (גם) לתפילת מוסף (וכפי שהורה פעם הרבי, וראה נימוקי או"ח סי' נה).

31) ע"פ ספר-המנהגים עמ' 6, ד"ה כ"ק אדמו"ר.

32) כ"ק אדמו"ר מהורש"ב, 'ספר המאמרים - ליקוט' ח"ב עמ' שטז. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, אג"ק ח"כ עמ' רפג.

33) ראה הנלקט ב'שערי צדקה' סי' סא.

לזכות
אנשי החסד הדגולים
הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש